

**František Všeticka, *Morava a Slezsko literární*,
Nakladatelství J. Vacl, Olomouc 2009, 206 s.**

Po publikacích *Podoby prózy* (Votobia, Olomouc 1997), *Tektonika textu* (Votobia, Olomouc 2001), *Kroky Kalliopé*¹ (Votobia, Olomouc 2003) a *Možnosti Meleté*² (Votobia, Olomouc 2005) se objevila další souhrnná publikace tohoto autora, tentokrát o významných osobnostech z Moravy a Slezska.

Všeticka tentokrát zaměřil svou pozornost na představitele nejen umělecké, ale také odborné literatury. Jako v řadě svých předchozích souborech studií věnovaných významným osobnostem určitého regionu nebo města (např. soubor fejetonů *Olomouc literární*³, Votobia, Olomouc 2002) pohlíží Všeticka také v této své publikaci na tvorbu konkrétních autorů jako na výsledek vlivů jejich životních osudů, postojů a současně sleduje, zda a jak jejich tvorbu ovlivnila významná místa, na kterých strávili část svého života.

V publikaci *Morava a Slezsko literární* se projevuje Všetickova znalost regionů s jejich přírodními zajímavostmi i kulturními tradicemi. Bohužel často si posteskné nad zanedbaností, až zchátralostí některých významných staveb, kulturních památek i míst v přírodě spjatých s významnými osobnostmi. Takovou stavbou je např. „kouzelný dům“ známý z románu K. J. Beneše, který se nachází v Žerůtkách nedaleko Lysic a Býkovic v okrese Blansko, zámek v Sedlnicích, v němž pobýval J. von Eichendorff, „menšinová škola“ v Horní Olešné, na které působil Miroslav Hanuš – a slovy F. Všeticky „zasazena nekálým odpadem“ je Jahnova studánka na Dolních Pasekách nedaleko Rožnova pod Radhoštěm.

Knihu tvoří autorův *Úvod* a 51 kapitol-fejetonů. Pozornost věnuje Všeticka vždy alespoň stručně základní charakteristice tvorby příslušného autora, vyzdvihuje

¹ Srov. recenze I. Kolářové *František Všeticka, Kroky Kalliopé*, „Stylistika“ XIII, 2004, s. 391–395.

² Srov. recenze I. Kolářové *František Všeticka, Možnosti Meleté*, „Stylistika“ XV, 2006, s. 449–454.

³ Srov. recenze I. Kolářové *František Všeticka, Olomouc literární*, „Bohemistyka“ IV, 2004, s. 144–148.

některé prvky kompoziční výstavby literárních děl, jak o nich psal ve starších teoretických studiích (např. uplatnění časového faktoru, typizace postav atd.). Současně však ukazuje, jak literární nebo vědecké dílo odráží životní zkušenosti konkrétních osobností, a především vztah k rodnému místu.

Již v prvním fejetonu *Postavil jsem dům*, v němž se dozvídáme o přátelství Jakuba Demla a Otty Františka Bablera a v němž se Všeticka soustředí především na Bablerův překlad básně argentinského umělce Rudolfa Alfonsa, hraje důležitou úlohu dům v Samotiškách pod Svatým Kopečkem. Všeticka se v souvislosti se znalostí historie tohoto domu zamýšlí nad atmosférou vytvořenou v textu básně, která podle jeho názoru vlastně odráží také vztah Bablera k jeho rodišti.

Osobnostem, jejichž teoretický i překladatelský zájem se soustředil na literaturu vzdálenějších zemí, věnuje F. Všeticka i několik dalších fejetonů: *Poutníkem Orientem* nazval kroměřížského rodáka Jana Rypku, který ve spolupráci s významnými básníky (V. Nezval, V. Holanem, J. Seifertem, S. Kadlecem) a jinými překladateli (např. s P. Eisnerem) přeložil do češtiny díla orientálních autorů, mj. perského básníka a filozofa Nizamiho. Spíše okrajově je v tomto fejetonu připomenut také geolog Ferdinand Stolička, který se zúčastnil několika průzkumných expedic do Himalájí (a při jedné z nich zahynul).

Demlovi a jeho vztahu s Pavlou Kyticovou věnuje Všeticka zamyšlení *Mým Šternberkem jest ona*: soustředí se z velké části na text korespondence těchto dvou lidí, jíž přisuzuje „sakračně mystický ráz“, působivě líčí Demlovy dojmy z prvního setkání s touto ženou. Až v závěru se dozvídáme, že Deml vlastně rozbil manželství Kyticových.

O úzkém spojení K. J. Beneše se „západomoravskými Žerůtkami“ vypráví již zmíněný fejeton *Kouzelný dům* (nazvaný podle Benešova románu a známého stejnojmenného filmu). Všeticka připomíná, že tento „kouzelný dům“ navštívili i další umělci spjatí např. s nedalekým Kunštátskem – K. Bochořák a F. Halas. Zajímavý je Všetický pohled na dílo *Člověka pro jeden život* – Jana Drozda. Vysoko hodnotí Drozdovo zobrazení života inteligence na venkově a na malém městě, ačkoliv je vnímá jako velmi pesimistické. Hodně společného můžeme najít ve Všetickově hodnocení J. Drozdy a M. Jahna: oba působili řadu let jako učitelé, oba se ve svých románech soustředili z velké části na venkovskou a maloměstskou inteligenci a její úděl líčí většinou jako ne příliš šťastný. Fejeton o dalším učiteli, Miroslavu Hanušovi, nazval Všeticka *Menšinová škola*: tou byla česká škola v Horní Olešné, ve vesnici, v níž většinou školu měli Němci. V Hanušových dílech se odrážejí česko-německé vztahy (především v románu *Já – spravedlnost*), Všeticka však neupřesňuje, zda Hanuš vidí soužití Čechů a Němců jako konfliktní.

S učitelskou profesí je spjat osud dalších osobností z Všetických fejetonů – těch, které zaujímají důležité místo v historii české literatury (Otokar Březina, František Nežil), i těch, jež se z dnešního pohledu nacházejí již spíše na periferii zájmu literárních vědců. Takovým je např. Čeněk Kramoliš, rodák z Rožnova pod

Radhoštěm, který byl celý život spjat s valašským regionem a jeho obyvateli. V době aktivní literární činnosti byl tento spisovatel zejména mezi lidmi ze Slovácka velmi oblíben: Všeticka to dokládá i dopisy od čtenářů, které Kramoliš obdržel ke svým sedmdesátinám. Hodnoty Kramolišova díla vidí zejména v tom, že jako málokdo dokázal zobrazit každodenní život valašských venkovanů, a to nejen ve své současnosti, ale také na pozadí historických událostí. I ty – podle F. Všeticky – znal právě Kramoliš jako málokdo. O Otokaru Březinovi je fejeton *Říše citu je královská*, Všeticka v něm však mnohem větší pozornost než k samotnému básníkovi obrací k jeho přítelkyni Emilii Lakomé: zamýšlí se nad jejím hlubokým citovým vztahem k Březinovi a analyzuje jej prostřednictvím textů soukromé korespondence těchto dvou lidí a na základě textů rozprav o literárních dílech. Pozoruhodné je Všetickovo srovnání jejich přístupů k literatuře: analytických postupů O. Březiny a spíše citově a dojmově podloženého hodnocení Emilie Lakomé, promyšlených formulací O. Březiny a spontánního vyjadřování jeho přítelkyně. Z těchto Všetických hodnocení by vyplynulo, že Emilii Lakomou hodnotí spíše jako povrchní. V závěru fejetonu se však dozvídáme, že byla literárně nadaná, její dílo má však především podobu epistolární nebo vzpomínkovou.

Na případu historika B. Čelovského Všeticka ukazuje, že prosazování vlastního pohledu nemusí vždy vést k pozitivním výsledkům: podle něj je problematický především postoj Čelovského k historickým událostem souvisejícím s Mnichovem, vztah k Německu i hodnocení poválečného vývoje v Československu, a to dokonce i při interpretaci poznatků získaných z archivních materiálů. Postoje Čelovského odráží jeho memoárová próza příznačně nazvaná *Šel jsem svou cestou*.

Stranou Všetickova zájmu nezůstávají ani osobnosti, u nichž umělecká tvorba nebyla prvotní – mj. lékaři a vědci. Fejeton *Hoře duše lékařovy* prozrazuje Všetickův obdiv k člověku, který dokázal skloubit povolání lékaře s tvorbou básnickou a prozaickou: k Ferdinandu Karafiátovi, rodákovi z Horního Štěpánova na Prostějovsku a později působícího v Konici. Přístupy Ferdinanda Karafiáta k umělecké stylizaci srovnává Všeticka s postupy J. Demla: také Karafiát využíval formy uměleckého deníku. Pozoruhodné je, že Karafiátovy literární deníky Všeticka hodnotí výše než deníky Demlovy. Zajímavé je také Všetickovo vnímání přínosu korespondence F. Karafiáta a Jaroslava Vrchlického pro oba spisovatele: nejen pro Karafiáta byla cenná inspirace Vrchlickým, ale též pro Vrchlického znamenaly jejich kontakty povzbuzení v těžkém období života.

Kontaktům s J. Vrchlickým připisuje Všeticka velký význam i u dalších osobností, např. u autora *Andělské sonáty* – prozaika Josefa Merhauta, který velkému českému básníkovi dedikoval právě tento svůj nejdůležitější román (Všeticka cituje několik vět z fejetonu, který Merhaut napsal při příležitosti 50. narozenin Vrchlického).

Přírodopisec fejetonistou – tak nazval Všeticka Jana Kořinka, rodáka z Oplocan (hned v úvodu stati je připomenuto, že česká literatura zná ještě dva další autory toho-

to jména), autora Přírodopisných fejetonů inspirovaných pobytem na univerzitě ve francouzském Montpelliere, nejen přírodou, ale i profesory, kteří v Janu Kořinkovi zanechali hluboký dojem.

Několik statí je věnováno umělcům cizího původu pobývajícím nějaký čas na významných místech Moravy a Slezska: *Paní ze Zdislavic* – Marii von Ebner Eschenbach, které se někteří obyvatelé Zdislavic stali předlohou pro románové hrdiny; básníku Josephu von Eichendorffovi, který strávil určitou dobu na zámku v Sedlnicích: Všeticka se soustředil především na atributy u Sedlnického zámku, které tohoto básníka připomínají: na sochu, „putyku“ (v žargonu myslivců označovanou jako „butyk“).

Pozoruhodný je Všetickův fejeton o Robertu Musilovi, zejména o jeho knize *Zmatky nejen Törlessovy*. Všeticka se soustředí téměř výhradně na vyznění tohoto Musilova románu jako na zvláštní, do té doby nezvyklý pohled na mláďa v obraze ořesných zkušeností studentů vojenské školy (kadetky) v Hranicích na Moravě. Všeticka dokonce nachází paralelu mezi jedním z hrdinů románu a J. M. Rilke (zřejmě na základě toho, že i on prošel studiem na tomto typu školy). Neopomíná poněkud složitější vysvětlení původu Roberta Musila, který vlastně pocházel z moravské rodiny z Vyškova, ale téměř celý život prožil v německém prostředí v Rakousku a později ve Švýcarsku. Roberta Musila Všeticka považuje za zakladatele německého expresivismu. Neopominul menší srovnání Roberta Musila s moravským jmenovcem Aloisem Musilem.

František Všeticka se již několikrát ukázal jako velký znalec současné polské literatury, především poezie. Není proto překvapující, že polským básníkům věnoval několik fejetonů: jeden z nich, nazvaný *Cesta mnou*, zachytil hned tři: Władysława Młynka, Janusze Wójcika a Jana Pyszka. Všeticka obsah fejetonu postavil především na rozpravě o významu poezie, v níž Mlynek obhajoval poezii psanou nářečím – Všeticka v této souvislosti ukazuje změnu svého vlastního postoje k této otázce, když právě Mlynkova poezie jej přivedla k přehodnocení původně spíše odmítavého stanoviska: to však zřejmě nevyplývalo z negativního vztahu k nářečí, ale spíše ze zkušenosti, že nářeční poezie se neseťkává s velkým zájmem čtenářů. Janu Pyszkovi pak věnuje Všeticka fejeton *Básník zpod Kozubové*, v němž ukazuje vlivy formující charakter Pyszkovy poezie – Beskydy a okolí a životní postoje. Znalost ruské literatury prozrazuje Všeticka mj. ve fejetonu *Také červený prunus*, věnovaném především vynikajícímu překladateli Josefu Sedlákovi, který do konce 80. let nemohl svoje překlady (mj. i vynikající překlad románu V. J. Brjusova) publikovat pod vlastním jménem – Všeticka popisuje vlastní příhodu, v níž se vlastně náhodou dozvěděl od samotného Sedláka, kdo je skutečným autorem řady překladů zveřejněných pod jmény jiných osob. Všeticka však neopomíná ani pozdější básnickou tvorbu Josefa Sedláka.

Několik kapitol knihy *Morava a Slezsko literární* je věnováno slovenským básníkům a vědcům, kteří na některých místech na Moravě a ve Slezsku zanechali výraz-

nou stopu. Na Rusavě pod Hostýnem až do své smrti působil evangelický farář z Myjavy Daniel Sloboda – ač se podle Všetičkových slov celý život cítil být *Synem Tatry*, jak je nazván i fejeton jemu věnovaný, zůstal celý život na Rusavě. Je další velmi všestrannou osobností: spojil činnost kazatelskou, básnickou a vědeckou – Všetička zdůrazňuje, že nejvíce pozorností věnoval Sloboda práci botanické, o čemž svědčí jeho dílo *Rostlinictví*, vydané roku 1852 Maticí moravskou a prozrazující obdiv k horské květeně východní Moravy. Díky Slobodovi a dalšímu významnému Slovákovi Miloslavu Urbanovi, po němž je pojmenována i *Studánka na Rusavě* (Všetička tak nazval i svůj fejeton o tomto autorovi) se stala Rusava v 19. století na několik let významným kulturním místem.

Název *Propast věčně krásná* není pro fejeton o Jiřím Mahenovi zvolen náhodně, a zřejmě ani pouze podle názvu jeho stejnojmenné hry, ale vychází i z životního postoje tohoto umělce: název *Propast věčně krásná* jako by byl symbolem pro osud Mahena i samotné hry: při prvním uvedení téměř propadla jak u kritiky, tak u publika, Všetička však je toho názoru, že příčinou nebyla kvalita tohoto díla, ale spíše nekvalitní divadelní provedení. V závěru fejetonu se název hry objevuje jako metafora dobrovolného ukončení Mahenova života.

Připomenout jsme mohli pouze některé z fejetonů knihy *Morava a Slezsko literární*. Záměrně jsme se někdy zaměřili i na ty, které jsou věnovány tvůrcům možná méně známým. Domníváme se totiž, že v tom lze vidět přínos Všetičkovi knihy: poutavou formou seznamuje čtenáře s osobnostmi pozapomenutým i nebo, jak on sám konstatuje, nedoceněnými. Obdivuhodná je nejen detailní Všetičkova znalost díla i života těchto různých autorů, ale též historických souvislostí a konkrétních míst: jejich zobrazení v knize prozrazuje hluboký vztah spojený s vědomím příslušnosti k daným regionům.

Ivana Kolářová, Brno